

Vykypěl, B. 2005. *Glossematikstudien. Unzeitgemäße Betrachtungen zu Louis Hjelmslevs Sprachtheorie*. Hamburg.

Bohumil Vykypěl

Francesco Gardani: Borrowing of Inflectional Morphemes in Language Contact. Frankfurt am Main etc.: Peter Lang 2008. (European University Studies, Series XXI: Linguistics. Vol. 320.) X + 110 s. ISBN 978-3-631-56519-3. 22,90 euro

Jazykový kontakt je vždy poučný. Například v případě mírného kontaktu můžeme rozvíjet různé úvahy o adekvátním užívání jazykových prostředků; v případě silného kontaktu zase můžeme získat různá „experimentální data“ o povaze jazyka obecně. Za jeden z projevů silného jazykového kontaktu lze považovat přejímání flexivních morfémů. Tento jev nebyl dosud soustavně popsán a recenzovaná monografie, přepracovaná verze magisterské práce vedené W. U. Dresslerem a přijaté na Vídeňské univerzitě, to chce napravit.

Po krátkém úvodu (s. 1–2), koncizně osvětlujícím motivaci tématu, přicházejí dvě metodologické kapitoly. V první (*Contact-induced language change*; s. 3–18) se jednak vysvětlují teoretické a metodologické principy a pojmy uplatněné autorem, jednak se podává krátký přehled o hlavních kontaktologických přístupech obecně. V druhé kapitole (*Contact-induced morphological change*; s. 19–36) se definuje přejímání v oblasti morfologie a hledají se omezení platící pro takové přejímání. Třetí kapitola (*Aims of this study: problems and predictions*; s. 37–49) pak formuluje vlastní záměry a předběžné hypotézy práce. Snad nejzajímavější částí knihy je nejrozsáhlejší kapitola čtvrtá (*Case studies*; s. 51–79). V případových studiích se tu pojednává o přejímání flexivních morfémů v jazycích severní Austrálie, v maloasijské řečtině z turečtiny, v balkánských jazycích, v maltštině ze sicílské italštiny, ve velštině z angličtiny a v arabštině mluvené v Uzbekistánu. Poslední, pátá kapitola (*Analysis*; s. 81–96) pak přináší analýzu jazykových kontaktů prezentovaných ve čtvrté kapitole, a to na pozadí teoretických očekávání formulovaných v kapitole třetí. V zásadě lze říct, že autorovy závěry potvrzují tezi (srov. Vykypěl 2008) o přímé úměrnosti mezi přejímáním a silou jazykového kontaktu a naopak nepřímé úměrnosti mezi přejímáním a gramatikalizovaností daného elementu. Autor ovšem kromě toho nabízí i řadu jiných zajímavých závěrů (kupř. pokud jde o sám způsob přejímání flexivních morfémů, dosud málo vyjasněný; s. 93–95), které zde ale nechceme prozrazovat, abychom nakladatele nepřipravovali o zisk.

Ač je to práce juvenilní, je Gardaniho knížka už poměrně vyzrálá. Námitky by se přirozeně našly. Například na s. 16 překvapí, že Meillet je bez okolků označován za strukturalistu, nebo na s. 17 si autor usnadnil polemiku s Vachkovým pojetím externího vlivu na jazyk. Kdyby citovaný Vachkův text (Vachek 1962) četl pozorněji, zjistil by, že Vachek formuluje negativně a neříká, že externí vliv se může uplatnit jen tehdy, je-li ve shodě se situací ovlivňovaného jazykového systému, nýbrž tvrdí, že takový vliv se může uplatnit jen tehdy, není-li s interní situací jazyka v rozporu; pak je také sotva relevantní námitka, že Vachkova koncepce znemožňuje, aby se vnějším vlivem změnil typ jazyka. Ale to jsou v podstatě podružnosti. Naopak trochu závažnější obtíž, vyskytující se ovšem i ve většině jiných kontaktologických prací, představuje spolehlivost prezentovaných dat: případy silného jazykového kontaktu jsou většinou jevy marginální z hlediska pozornosti, které jim společnost věnuje, a tomu pak odpovídá i míra, do jaké jsou popsány. I přesto platí, že autor shromáždil cenný empirický materiál a formuloval zajímavé teoretické postuláty k přejímání flexivních morfémů, které jsou hodny dalších úvah a rozvíjení a ovšem i kritické reflexe (žánr zprávy pro to však neposkytuje prostor). Ještě by bylo pěkné zasadit pojednávané jevy do rámce teorie gramatikalizace (teoretický prostor pro to se nedávno pokusili vytvořit Heine a Kuteva 2005). Doufáme, že autor bude ve svém tématu pokračovat, a knihu doporučuje k laskavé pozornosti čtenářů.

Literatura

- Heine, B. – Kuteva, T. 2005. *Language Contact and Grammatical Change*. Cambridge.
- Vachek, J. 1962. On the interplay of external and internal factors in the development of language. *Lingua* 11, 433–448. – Reprint in J. Vachek: *Selected Writings in English and General Linguistics*. The Hague – Paris & Prague 1976, 91–103.
- Vykypěl, B. 2008. Nachwort: Bohemistik, Sprachkontakt, Prager Schule. In: T. Berger: *Studien zur historischen Grammatik des Tschechischen*. München 2008, 71–74.

Bohumil Vykypěl

The Collected Works of Edward Sapir. I. General Linguistics. Volume Editor: Pierre Swiggers. Berlin – New York: Mouton de Gruyter 2008. 582 s. ISBN 978–3–11–019519–4. 218 euro

Kdo přečetl dvě knihy s lakonickým názvem *Language*, jednu od Leonarda Bloomfielda (Bloomfield 1933), druhou od Edwarda Sapira (Sapir 1921), bude snad souhlasit s názorem Louise Hjelmsleva, že Sapir je inspirativnější než Bloomfield (Rischel 1978, 77; srov. i Hjelmslev 1939). Nicméně lingvistický provoz věnoval více pozornosti Bloomfieldovi, a tak jsme se souboru Sapirových obecně lingvistických textů dočkali až nyní, když jej loni vydalo nakladatelství Mouton de Gruyter jako první svazek Sapirových Sebraných spisů. Editorem je zkušený belgický historiograf lingvistiky Pierre Swiggers, jehož zkušenosti odpovídá i velká zajímavost a značná cena jeho komentářů k jednotlivým oddílům knihy.

Po krátkých předmluvách hlavního editora celých spisů, Philipa Sapira (s. 11–13), informujícího o vzniku celého edičního projektu, a editora prvního svazku Pierra Swiggerse (s. 17–18), stručně shrnujícího a zdůvodňujícího výběr textů, přichází úvod (*Introduction: Sapir's life and work: two appraisals*; s. 19–54) s přetiskem dvou obecných textů analyzujících pronikavým způsobem Sapirovo dílo; autorem jednoho je Zellig S. Harris, druhý napsal Stanley Newman. Vlastní soubor Sapirových textů je pak rozdělen do šesti částí. První (*Section one: The problem of the origin of language*; s. 55–99) přináší Sapirovu magisterskou práci z roku 1907 o Herderově spisu *Původ jazyka*. Druhá část (*Section two: History, variety and setting of language*; s. 101–149) obsahuje dva texty z roku 1911 a 1912 na téma vztahu jazyka a kontextu jeho existence, předjímající už mnohé z pozdější knihy *Language*. Třetí část (*Section three: Theoretical, descriptive and historical linguistics*; s. 151–241) zahrnuje Sapirovy obecně jazykovědné texty z dvacátých let; najdeme zde klasické pojednání *Sound patterns in language*, ale i méně známé, drobnější, ale také zajímavé texty. Část čtvrtou (*Section four: The problem of an international auxiliary language*; s. 243–288) tvoří texty, v nichž se Sapir zabývá otázkou formy a funkcí mezinárodního jazyka; z dnešního pohledu se toto téma snad může jevit trochu kuriózní, nicméně podobné úvahy obvykle obsahují zajímavé obecné myšlenky o povaze jazyka. Pátá část (*Section five: Studies in universal conceptual grammar*; s. 289–470) přináší Sapirovy texty z třicátých let řešící stále aktuální otázku sémantické báze při srovnávání jazyků na jedné straně a naopak formování světa jazykem na straně druhé; cenný je zde také úvod Johna Lyonse k tomuto oddílu, ukazující mimo jiné příbuznost mezi Sapirem a evropským strukturalismem. Konečně poslední, šestá část (*Section six: Patterns of language in relation to history and society*; s. 471–559) obsahuje texty rovněž z třicátých let na téma interakce jazyka a společnosti. Knihu uzavírají nepostradatelné rejstříky osob, pojmů a jazyků.

O Sapirových textech obsažených v referovaném svazku by bylo možno mluvit sáhodlouze a z nejrůznějších hledisek (například evropskému strukturalistovi se na s. 203 zalíbí Sapirova koncizní obhajoba saussurovské dichotomie *langue* vs. *parole* proti její kritice Otto Jespersenem: na neexistenci takové dichotomie nelze usuzovat z její neexistence v bezprostřední zkušenosti); ale recenzent to raději přenechá povolanejším. Zájemce o pražskou školu si v tomto svazku potvrdí,